

Koordinacija dela z nadarjenimi učenci

Mojca Kastelic, univ. dipl. psih., OŠ Sostro

Članek prikazuje, kako koordinator za delo z nadarjenimi učenci analizira dejavnosti ter na kakšen način poteka priprava in ponudba programov za nadarjene učence na OŠ Sostro. Nekatere izmed dejavnosti so tudi opisane. Poleg tega članek izpostavlja aktivno vlogo učenca pri izbiri dejavnosti in pri oblikovanju lastnega individualiziranega programa.

Dokument *Operacionalizacija koncepta: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* opredeljuje naloge koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci. Naloge se nanašajo tako na sodelovanje v postopku prepoznavanja nadarjenih učencev, kot tudi na pripravo in analizo ponujenih programov. Kljub obsežnim nalogam koordinatorja, ki jih predvideva dokument *Operacionalizacija koncepta*, pa osnovnošolska zakonodaja nalog koordinatorja ne opredeljuje in tudi ne nagrajuje. Tudi samo delo z nadarjenimi učenci je pogosto prepuščeno entuziazmu učitelja. Kot koordinatorica se zato srečujem s problemom, kako učencem nuditi čim bolj kvalitetne programe za razvoj njihovih potencialov in obenem čim bolj učinkovito in s čim manj birokracije izpeljati naloge, ki jih predvideva *Operacionalizacija koncepta*.

Sodelovanje v postopku prepoznavanja nadarjenih učencev

Kadar želimo slediti nekim ciljem, si moramo najprej zastaviti vprašanje, kje smo in kam želimo. Zato

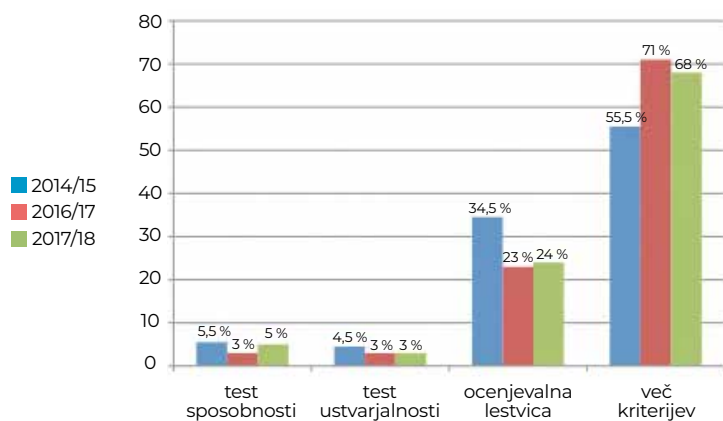
vsako šolsko leto kot koordinatorica poleg vodenja postopka evidentiranja in identifikacije nadarjenih opravi tudi analizo identifikacije.

Dečki	Deklice
52 %	48 %

Tabela 1: Nadarjeni glede na spol v šolskem letu 2017/18

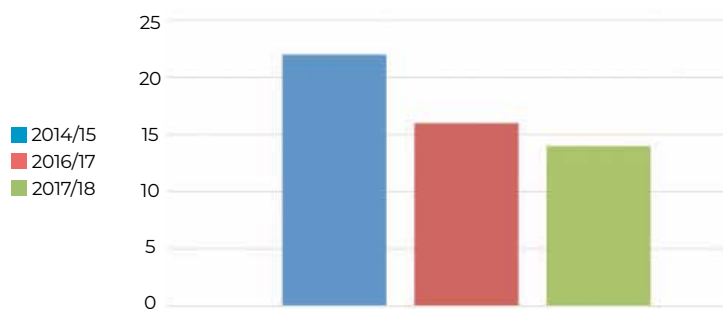
Identificirani nadarjeni učenci so približno enakomerno zastopani po spolu (glej Tabela 1). Dvojno izjemnih je približno 7 % identificiranih nadarjenih učencev.

Največ identificiranih nadarjenih je bilo na osnovi več kriterijev (glej graf 1). Če gledamo identifikacijo zgolj na osnovi enega kriterija, pa prednjačijo nadarjeni, ki so identificirani na osnovi ocenjevalne lestvice.

Graf 1: Primerjava identifikacije nadarjenih v šolskih letih 2014/15, 2016/17 in 2017/18

V grobem lahko rečemo, da je z leti opaziti trend upadanja identifikacije na osnovi zgolj enega kriterija, narašča pa identifikacija na osnovi več kriterijev (glej Graf 1).

Graf 2: Delež nadarjenih učencev v letih 2014/15, 2016/17 in 2017/18

Delež nadarjenih učencev je z leti upadel z 22 % na 14 % (glej Graf 2). Glede na to, da je narastel delež nadarjenih, ki so identificirani na osnovi več kriterijev, lahko predvidevamo, da se je z leti povečala subtilnost učiteljev pri evidentiranju učencev.

Priprava in analiza ponujenih programov za nadarjene učence

Načrtovanje dejavnosti za nadarjene za naslednje šolsko leto vedno pričnemo z evalvacijo ob koncu šolskega leta. Tako nadarjenemu učencu kot tudi njegovim staršem ponudimo v izpolnjevanje evalvacijski vprašalnik, v katerem imajo možnost kritik, pohval in predlogov glede dela z nadarjenimi učenci. Evalvacijski vprašalniki so pokazali, da si tako nadarjeni učenci kot tudi njihovi starši večinoma želijo dejavnosti, ki potekajo zunaj šolskega prostora (obiski ustanov, predstav, prireditev, ek-

skurzije, tabori), da si želijo dejavnosti, ki niso obremenjujoče, pač pa otroke navdušujejo in omogočajo druženje, ter na drugi strani dejavnosti, ki otroke pripravljajo na tekmovanja.

Pred pričetkom šolskega leta učitelji na osnovi izraženih potreb in želja učencev, lastnih močnih področij ter teoretičnih izhodišč oblikujejo seznam obogatitvenih dejavnosti, ki jih bodo izvajali z nadarjenimi učenci izven rednega pouka. Pri naboru dejavnosti se učitelji med seboj usklajujejo z vnašanjem seznama dejavnosti v dokument znotraj storitve Office 365, t. i. »spletnega oblaka«, ki omogoča sodelovanje in komunikacijo med vsemi udeleženci.

Na pobudo učencev in staršev se je v preteklih letih že kar nekaj učiteljev na šoli odločilo za vodenje različnih interesnih dejavnosti, taborov, obogatitvenih dejavnosti, ekskurzij. Sicer pa so učitelji v načrtovanju avtonomni. Nekateri se odločijo za redna tedenska srečanja, drugi za tabore, tretji za daljše enodnevne delavnice, četrti za občasna srečanja ...

Avtorica *Mega modela razvoja talentov* R. Subotnik s sodelavci meni, da je pri uresničevanju potencialov posameznika pomembna izpostavljenost različnim okoliščinam in priložnostim, opozarja pa tudi, da sodobno življenje z razvojem znanosti in tehnologij ustvarja nove možnosti in priložnosti za razvoj različnih novih talentov (Juriševič 2012). Na šoli si zato trudimo uravnotežiti ponudbo dejavnosti, ki posegajo na različna področja otrokovega razvoja, in ponujamo dejavnosti s kognitivnega področja, psihomotoričnega področja, socialno-čustvenega področja, umetniškega področja in govorno-jezikovnega področja. Ker je dejavnosti kar precej, bom na kratko predstavila le nekatere izmed njih.

Večinoma učenci, ki so nadarjeni na športnem in glasbenem področju, obiskujejo glasbene šole in trenirajo različne športne panoge v športnih klubih. Športno nadarjeni učenci šolo zastopajo na športnih tekmovanjih, glasbeniki pa se v šolskem prostoru pogosto izkažejo z nastopi na raznih prireditvah in pri sodelovanju z lokalno skupnostjo (npr. obisk doma za ostarele). Za vse umetniško nadarjene učence na šoli organiziramo tudi prireditev »OŠ Sostro ima talent«.

Astronovski tabor in naravoslovno-raziskovalni tabor potekata ob sodelovanju domačih učiteljev s sodelavci Centra šolskih in obšolskih dejavnosti. Na naravoslovno-raziskovalnem taboru učenci obiščejo Morsko biološko postajo, spoznavajo terensko raziskovalno delo ter opravljajo biološke in kemijske poizkuse. V okviru astronomskega tabora se učenci srečajo z dnevnim opazovanjem Sonca, orientacijo na nočnem nebu, uporabo zvezdnih kart, izdelajo modele osončja, pečejo pice, na katerih iz oliv oblikujejo ozvezdja, in se poglobijo v Lego robotiko.

Matematični tabor "SMaRT" poteka v povsem samostojni izvedbi učiteljev matematike. V okviru tabora se učenci družijo ob zabavnih večerih, na katerih igrajo družabne igre, čez dan pa rešujejo matematične probleme, šifrirajo sporočila, spoznavajo trikotnike in poliedre, rešujejo Einsteinovo uganko in se udeležijo matematičnega maratona, na katerem po celem domu iščejo vprašanja in nanje v parih odgovarjajo.

Matematični dan "Matematika NI problem" poteka v sodelovanju s Fakulteto za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije v Kopru. Pripravijo nam zanimive delavnice, kjer učenci izvedo vse o rubikovi kocki. Pokažejo nam, kako prebrati šifrirano besedilo in kako besedilo lahko sami zašifrirajo. Razložijo nam tudi delovanje borze.

Matematično popoldne poteka kot priljubljena igra iz sobe pobega. Z reševanjem različnih logičnih nalog in medsebojnim sodelovanjem učenci na koncu pobegnejo iz zaklenjene učilnice.

Zelo zanimive so tudi delavnice spoznavanja tuje kulture, kjer učenci spoznavajo zgodovino, jezik, znane osebnosti, značilne praznike, šege in navede, reke ter pregovore. Srečajo se tudi s kulinariko, saj pripravijo značilne jedi za določeno kulturo ter jih seveda tudi degustirajo. Na delavnicah o Irski so se lani poleg omenjenega trudili tudi z začetnim tečajem irske gelščine in si ogledali irski animirani film, v katerem so prisluhnili irskemu naglasu.

Učenci pri dejavnosti "Jaz, ti in odnosi med nami" vsako leto pripravijo "Noč knjige", kjer se družijo ob dobrih knjigah, svečah in piškotih dolgo v noč. Skupina se sreča tudi z zunanjimi sodelavci organizacije Amnesty International, ki skupaj z učiteljico pripravi delavnice o človekovih pravicah, revščini, dostojanstvu človeka ter diskriminaciji in strpnosti.

Za učence, ki so bolj interpersonalno usmerjeni, je na voljo SOS klub, kjer starejši učenci nudijo pomoč mlajšim pri delanju domačih nalog. Sodelujejo lahko tudi pri projektu medvrstniške mediacije in kot mediatorji pomagajo sovrstnikom pri razreševanju sporov.

Učenci, ki se udeležujejo naravoslovnih delavnic, po navodilu mentorice pripravijo tehniški dan za mlajše učence, v katerem prikažejo eksperimentalne poizkuse in jih utemeljijo.

Aktivna vloga učenca pri oblikovanju individualiziranega programa

Vse obogatitvene dejavnosti, ne glede na trajanje, vključimo v preglednico, le-ta pa postane del »Vprašalnika za nadarjenega učenca«. V vprašalniku se učenec najprej opredeli, ali v tekočem šolskem letu sploh želi individualizirani program ali ne. Nadalje izbere predmete oziroma področja, kjer bi želel poglobljati svoje znanje in v zbirniku tekmovanj označi tista, ki se jih namerava udeležiti. Napiše tudi, katerih tekmovanj se je že udeležil v lanskem šolskem letu in dosežke na le-teh,

katere interesne dejavnosti bo obiskoval v letošnjem letu in ali se ukvarja s kakšno izvenšolsko dejavnostjo. In nenazadnje v zbirniku dejavnosti označi tiste, ki se jih namerava udeležiti. Odgovori učenca se vnesejo v dokument v skupni rabi, tako da ima vsak učitelj pregled nad prijavami učencev, razviden pa je tudi podatek o potrebnih prilagoditvah pri pouku. Vprašalnik za nadarjenega učenca in prilagoditve, ki jih ponudi posamezen učitelj pri svojem predmetu, postanejo priloga individualiziranemu programu. Takšen način dela, kjer za učence vnaprej pripravimo zbirnik različnih dejavnosti in kjer je učenec aktivno vključen v oblikovanje lastnega individualiziranega programa, se je izkazal kot izredno učinkovit. Po eni strani deluje motivacijsko za učence, ki s takšnim načinom dela postanejo aktivni udeleženci, po drugi strani pa je racionalen z vidika administracije. Razrednik namreč skupaj s starši in učencem le ponovno prevetri cilje, sicer pa si individualiziran program v večji meri oblikujejo učenci sami. Učitelji so sprva imeli pomisleke, da bodo učenci izbirali dejavnosti in področja, za katera niso bili identificirani kot nadarjeni, vendar se je ta strah izkazal kot neutemeljen. Učenci namreč skorajda po pravilu izbirajo dejavnosti, kjer so uspešni in ki predstavljajo njihova močna področja. Zbirnik dejavnosti, ki jih šola izvaja z nadarjenimi učenci, objavimo tudi na spletni strani šole.

Zaključek

Potrebno se je zavedati, da je današnja družba usmerjena v dosežke in potrošništvo, kjer je pomemben le kapital, in da je državna šola pravzaprav ideološki aparat države, zaradi česar prihaja do velike pozornosti izobraževalnim dosežkom in na njihovi osnovi do merjena kvalitete šol in razvoja vzgojno-izobraževalnega trga, na katerem sta znanje in izobraževanje postala blago (Domiter Protner 2015). Da pa vsaj nekoliko ublažimo usmerjenost v dosežke, se zdi pomembno, da se učenci v dejavnosti vključujejo povsem prostovoljno, na osnovi svojih lastnih interesov in v smislu preizkušanja različnih področij, in da njihovi dosežki ne postanejo simbol prestiža. Omogočanje svobodne izbire je nenazadnje tudi eno temeljnih načel dela z nadarjenimi učenci (*Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci* 1999). Pomembno je, da se učenci počutijo varni, sprejeti in da je povsem sprejemljivo tudi, če se ne odločijo za nobeno od ponujenih dejavnosti. Še vedno so otroci, ki potrebujejo poleg vzpodbud tudi prosti čas, igro in sprostitve.

Naj omenim, da v dejavnosti poleg nadarjenih otrok pogosto vključujemo tudi druge zainteresirane učence. Dopuščamo namreč možnost, da je bil kateri izmed potencialno nadarjenih učencev spregledan v procesu evidentiranja. Robinson pravi, da so človeški viri zelo podobni naravnim

virom: ne ležijo vsevprek; pogosto so zakopani globoko in globoko je treba kopati, da pridemo do njih (Bucik 2013, 24). Obstajajo tudi »pridni« učenci, ki s svojim delom dosegajo visoke učne dosežke, in učenci, ki so nadpovprečni, vendar ne zadostijo arbitrarni zgornji identifikacijski meji. Na podlagi Renzullijevega trikrožnega modela moramo poleg ustvarjalnosti in nadpovprečnih sposobnosti upoštevati tudi nekatere osebnostne lastnosti, zlasti zavzetost za reševanje oziroma motivacijo. Dejstva so, da med nadarjene lahko štejemo tiste otroke, ki v določenem pogledu prekašajo primerjalno skupino enako starih otrok, da so po Renzullijevem mnenju učenci nad 80. centilom sposobni visoke učne aktivnosti ter da je večina aktivnosti, ki so namenjene zgornjim 3–5 % učencem, primernih in jih zmore tudi večja skupina učencev (Žagar 2006, 11).

Nekatere dejavnosti potekajo v samostojni organizaciji in pripravi s strani učiteljev, druge pa v sodelovanju z zunanjimi sodelavci. Torkar v svojem članku meni, da mora šola za delo z nadarjenimi iskati pomoč tudi zunaj šole in da je pri obravnavi nadarjenih učencev vse več govora o nujnosti programskega sodelovanja formalnih in neformalnih vzgojno-izobraževalnih institucij (Torkar 2014, 240).

Naj za konec omenim še pomanjkljivosti, ki se pojavljajo v povezavi z izvajanjem dejavnosti za nadarjene. Nekateri učenci potožijo, da so za-

mudili dejavnost, ker jih učitelji niso poiskali in informirali o terminu dejavnosti, medtem ko so posamezni učitelji mnenja, da naj bo skrb za udeležbo na dejavnosti odgovornost otroka. Učenci pogrešajo tudi povezovanja z nadarjenimi učenci drugih osnovnih šol. Kljub že večkrat izraženemu interesu še nismo našli izvajalca, ki bi bil pripravljen izvajati dejavnost robotike in računalniškega programiranja. Še vedno se med evalvacijo najdejo pripombe, ki se sicer tičejo rednega pouka, in sicer, »da bi učiteljica dala bolj raznolike naloge, ne pa, da le naloge v učbeniku, ki jih imajo drugi kot izbirne, nadarjenim naredi obvezne.« Poleg tega je problem tudi financiranje dejavnosti, ki ni sistemsko urejeno, ter slabo vrednotenje dela učiteljev s strani države, saj nemalokrat izvajajo dejavnosti zgolj na podlagi lastnega entuziazma, na kar opozarjajo tudi avtorji raziskave o vlogi šolskega koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci (Jurišević in drugi 2015). Ampak k sreči tako koordinatorjem kot tudi učiteljem entuziazma za delo z učenci zaenkrat še ni zmanjkalo ...

Literatura:

- Andolšek, I., Tomšič, J. (2010): Pozitivni vplivi skupinske obravnave otrok s težavami na socialnem in čustvenem področju. V: *Izzivi in pasti otroštva in adolescence – sodobni pristopi k varovanju duševnega zdravja otrok in mladostnikov*, str. 143–155. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Baumgartner, N. (2015): Nadarjeni otroci in diferencialno diagnostične dileme. V: *Zbornik strokovnega simpozija ob 60-letnici Svetovalnega centra v Ljubljani: 60 let podpore pri vzgoji, učenju in odraščanju* (2015), str. 189–203. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Bežič, T., Blažič, A., Boben, D., Brinar Huš, M., Marovt, M., Nagy, M., Žagar, D. (2006): *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Božič, J. (2010): Razumevanje ranljivosti nadarjenih otrok. V: *Izzivi in pasti otroštva in adolescence – sodobni pristopi k varovanju duševnega zdravja otrok in mladostnikov*, str. 22–36. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Bucik, V. (2013): Pomoč psihologa vzgojiteljem in učiteljem pri delu z nadarjenimi: nekaj izhodišč in priporočil. V: *Posvetovanje Podpora psihologa učiteljem in vzgojiteljem pri delu z nadarjenimi*, str. 9–26. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Domiter Protner, K. (2015): Različni vidiki nadarjenosti in nadarjeni v slovenskih šolah. V: *Šolsko svetovalno delo*, letnik XIX, številka 1/2, str. 4–13.
- Ferbežer, I., Kukanja, M. (2008): *Svetovanje nadarjenim učencem*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ferbežer, I., Težak, S., Korez, I. (2008): *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta.
- Jurišević, M. (2012). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Jurišević, M., Kralj, D., Vogrinc, J., Žagar, D. (2015): Nadarjeni v slovenskih šolah: Vloga koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci na osnovni šoli – izkušnje in predlogi za zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. V: *Šolsko svetovalno delo*, letnik XIX, številka 1/2, str. 14–23.
- Kastelic, M. (2017): Kako na šoli načrtujemo in izvajamo dejavnosti za nadarjene učence. V: *Vloga različnih obogatitvenih dejavnosti za razvoj nadarjenih*. Ruše: OŠ Janka Glazerja.
- Koncept: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Ljubljana, Slovenija: Nacionalni kurikularni svet, Področna kurikularna komisija za osnovno šolo, Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci.
- Operacionalizacija koncepta: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (2000/2009). Ljubljana, Slovenija: Razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih.
- Torkar, G. (2014): Priprava naravoslovne zbirke kot obogatitvena dejavnost za spodbujanje nadarjenosti osnovnošolca: študija primera. V: *Spodbudno učno okolje – Ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli*, str. 235–240. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Žorž, B. (2002): *Razvajanost, rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.

